

T. B. M. M.
İYİ PARTİ
GRUP BAŞKANLIĞI

Tarih: 25.03.2021
Sayı: 261

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi ve gerekçesi ekte sunulmuştur.

Gereğini arz ederim. 25.03.2021

İ. T. h.

İsmail TATLIOĞLU
Bursa Milletvekili
Grup Başkanı

D. Yılmaz

Durmuş Yılmaz
Ankara Milletvekili
Plan ve Bütçe Komisyonu Üyesi

E. Usta

Erhan USTA
Samsun Milletvekili
Plan ve Bütçe Komisyonu Üyesi

TBMM BAŞKANLIĞI		
Tali Komisyon		
Esas Komisyon	Plan ve Bütçe	
Tarih :	26 Mart 2021	Esas No: 4/3512

11.444.9151

TBMM KANUNLAR ve KARARLAR BŞK.LİĞİ	
25 Mart 2021	
Numara	

TBMM GENEL YERLEK	
25 Mart 2021	
No.	800307
EDYS'ye KAYITLI MİSTİR	

GENEL GEREKÇE

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu'nun "Temel Görev ve Yetkiler" başlıklı 4. maddesinde, bankanın temel amacının fiyat istikrarı sağlamak olduğu ve bankanın fiyat istikrarını sağlamak için uygulayacağı para politikasını ve kullanacağı para politikası araçlarını doğrudan kendisinin belirleyeceği hüküm altına alınmıştır.

Yine aynı Kanunun "Yasaklar" başlıklı 27. maddesinde, başkanlığın (guvernörlüğün) görevinin, özel bir kanuna veya Cumhurbaşkanlığı Kararnamesine dayanmadıkça Banka dışında teşrii, resmi veya özel herhangi bir görev ile birleşemeyeceği, bundan başka Başkanın (Guvernörün) ticaretle uğraşamayacağı gibi, bankalar ve şirketlerde de hissedar olamayacağı, hayır dernekleri ile amacı hayır, sosyal ve eğitim işlerine yönelmiş vakıflardaki görevler ve kar amacı gütmeyen kooperatif ortaklığının bu hüküm dışında olduğu, Bakanlar ve müsteşarlar seviyesindeki bakanlıklar arası komite toplantılarında Başkanın (Guvernörün) görev almasının, birinci fıkra hükmüne aykırı sayılmayacağı hüküm altına alınmıştır.

Yine aynı Kanunun "Geçici Ayrılma, görevden af" başlıklı 28. maddesinde, Başkanın (Guvernörün) geçici olarak yokluğunda kendisine, tayin edeceği Başkanın (Guvernörün) yardımcısının vekalet edeceği, Başkanın (Guvernörün) ancak, 27. maddedeki yasakların gerçekleşmesi ve bu Kanunla kendisine verilen görevlerin devamlı surette ifasını imkansız kılacak durumların ortaya çıkması hallerinde, atamasındaki usule göre görevinden af olunabileceği, Başkanlığın (Guvernörlük) boşalmasında en yaşlı üyenin başkanlığı altında toplanacak Banka Meclisince Başkan (Guvernör) vekili olarak seçilecek bir Başkan (Guvernör) Yardımcısının, Başkanlık (Guvernörlük) görevini ifa ettiği ve yetkilerini kullandığı hüküm altına alınmıştır.

Fiyat istikrarının ülkemiz için önemini özellikle gıda fiyatlarında gerçekleşen son dönemdeki artıştan ve enflasyonun %25,94'ünün gıda fiyatlarına bağlı olmasından dolayı toplumumuzun her kesimi hissetmekte ve özellikle düşük gelir gruplarında bu payın yüksek olmasından dolayı bu kesim daha belirgin olarak erimeyi hissetmektedirler.

Yüksek enflasyon ile mücadele için faiz yükseltilmesi kaçınılmazdır. Faiz oranlarının yükseltilmesinden dolayı hem şirketler yatırım için yüksek finansman maliyetlerine katlanmak zorunda kalmakta, hem de düşük satın alma gücüne sahip hane halkı tüketici kredilerinde yüksek faize maruz kalmaktadır. Her iki

durumun sonucu olarak da ekonomimiz tahrip olmakta, bunun yanında toplumsal yaralar da oluşmaktadır. Fiyat istikrarı, sürdürülebilir büyüme ve kalkınma için büyük öneme sahip olduğundan fiyat istikrarının sağlanması ve sürdürülmesi gerekmektedir. Bunun için ise uzun vadeli, istikrarlı, şeffaf, hesap verilebilir ve kararlı politikaların uygulamaya geçirilmesi gerekmektedir. Bunu da ancak bağımsız, liyakatli, güvenilir ve şeffaf Merkez Bankası başkanları ve para politikası kurulu üyeleri gerçekleştirebilir.

Bir merkez bankasının bağımsızlığından bahsedebilmek için dünyada kullanılan en önemli kriter, Avrupa Merkez Bankaları Sisteminin bağımsızlık tanımı ve uygulamalarından çıkmaktadır. Bu kriterler kurumsal bağımsızlık, bireysel bağımsızlık, işlevsel bağımsızlık ve finansal bağımsızlık olarak sıralanmaktadır.

Kurumsal bağımsızlık kriterine göre, merkez bankasının karar alma organlarındaki üyelerin işlevlerinin ve bağımsızlıklarının sürekli olması kurumsal bir önkoşuldur. Bu kriter, merkez bankalarının görevlerini yerine getirirken ve yetkilerini kullanırken talimat almamasını, dış etkilere açık olmamasını, merkez bankalarına yönelik telkinde bulunulamamasını ifade eder.

Bireysel bağımsızlık, merkez bankalarının yöneticilerinin, karar alma mekanizmasında yer alan kişilerin, görevlerini gerektiği gibi yerine getirebilmelerini sağlamak için görev güvencesine kavuşturulmalarıdır. Buna göre, merkez bankaları yöneticileri, hükümetlerin seçim sürelerinden daha uzun bir görev süresine sahip olmalı ve kanunlarında açıkça belirlenmiş makul, objektif şartların oluşması hali dışında görevden alınamamalıdır.

İşlevsel bağımsızlık kriteri, araç bağımsızlığının bir diğer ifadesidir. Uyguladıkları para politikası araçlarını seçmede bağımsız olmaları çerçevesinde hükümetlerin merkez bankalarının politikalarına müdahalelerinin önlenmesi bu kriter içinde değerlendirilmektedir.

Finansal bağımsızlık, merkez bankalarının görevlerini yerine getirebilmek için yeterli mali kaynağa sahip olmalarını ve kamuya mali destek sağlamamalarını ifade etmektedir. Bu noktada yeterli mali kaynağa sahip olma kavramı; bankanın her zaman, idari ve operasyonel harcamalarını karşılamak, ulusal ve uluslararası yükümlülüklerini yerine getirmek için her koşulda finansal kaynaklarının olmasını içermektedir.

Dolayısıyla, TCMB'nin temel amacının fiyat istikrarını sağlamak olduğu ve bunun kanunla hüküm altına alınmış olması ve atanan Başkanın fiyat istikrarını

sağlamak amacıyla gereken politikaları uzun vadeli, istikrarlı, şeffaf, hesap verilebilir ve öngörülebilir bir şekilde yürütebilmesi adına görev sürelerinin 5 yıl olarak tanımlanması ve süresinden önce görevden alınamamaları gerekmektedir.

Geçmiş Dönem TCMB Başkanları

TCMB Kanunu'nun 25.04.2001 tarihli ve 4651 sayılı Kanun ile değiştirilen şeklinin "Temel Görev ve Yetkiler" başlıklı 4. maddesi ile bankanın görev tanımı netleşmiş olup, bu tarihten sonra görev alan başkanların görev süreleri incelendiğinde;

- 2001-2006 tarihleri arasında Süreyya SERDENGEÇTİ,
- 2006-2011 tarihleri arasında Durmuş YILMAZ,
- 2011-2016 tarihleri arasında Erdem BAŞÇI

5 yıl süreyle görev almışlardır.

- 2016-2019 tarihleri arasında Murat ÇETİNKAYA 3 yıl 3 ay süreyle,
- 2019-2020 tarihleri arasında Murat AYSAL 1 yıl 4 ay süreyle,
- 2020-2021 tarihleri arasında Naci AĞBAL 4 ay süreyle

görevde kalabilmiştir.

Beş yıl süreyle görev yapan başkanlar döneminde enflasyonun düşürülmesinde başarı sağlanmıştır.

Görev Süreleri Bakımından Ülke Örnekleri

Meksika Merkez Bankasında 2001-2021 yılları arasında 3 merkez bankası başkanı görev almış olup, 3. merkez bankası başkanı halen görevde yer bulunmaktadır. İlgili başkanlar görev süreleri boyunca fiyat istikrarını sağlamışlar ve enflasyonu kontrol altında tutmuşlardır.

Brezilya ise 2001-2021 yılları arasında 5 merkez bankası başkanı görev almış olup, 5. merkez bankası başkanı halen görevdedir.

Avrupa Merkez Bankasına bakıldığında ise 2003-2011 yılları arasında Jean Claude Trichet, 2011-2019 yılları arasında Mario Draghi başkanlık yapmış olup, 2019 yılından itibaren ise Christine Lagarde bu görevi ifa etmektedir.

ABD Merkez Bankası FED'e bakıldığında ise 1987-2006 yılları arasında Alan Greenspan, 2006-2014 yılları arasında Ben Bernanke, 2014-2018 yılları arasında Janet Yellen görev almış olup, 2018 yılından itibaren ise Jerome Powell bu görevi ifa etmektedir.

Görüleceği üzere ülkemizde 20 ayda 4. merkez bankası başkanı göreve başladı ama yukarıda verilen ülke örneklerinde ise bu 4 başkan değiştirme yaklaşık 20 seneye denk gelmektedir. Özellikle ABD merkez bankası başkanlarına bakıldığında ise 4 merkez bankası başkanı 34 yılda görev almıştır.

Merkez Bankası başkanlığı görevi için atanan kişiler bir defaya mahsus olmak üzere 8 yıl için atanırken ABD’de bu görev 4 yıl olup ve atanan kişiler iki defa atanabilmektedir.

Ayrıca bir üst düzey bürokratin göreve atanması sonucu atandığı kurumu tanınması, aldığı kararların piyasaya etki etmesi ve aldığı kararlar doğrultusunda piyasada güvenilirliği ve öngörülebilirliği sağlaması ekonomi teorilerine göre belirli bir sürede gerçekleşmektedir.

3 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin eki 3 sayılı listede Merkez Bankası başkanları için 4 yıllık bir süre öngörülmüş olmasına rağmen bu maddeye uyulmadığı ve bu düzenlemenin zayıf bir düzenleme olduğu görülmektedir.

Bu bağlamda, temel görevi fiyat istikrarı olan TCMB Başkanının önceki dönemde olduğu gibi, kanuni bir zorunluluk olarak, 5 yıl süre için atanması ve gece çıkacak kararnameyle görevden alınamaması, kırılgan ve hassas olan ekonomimizin zarar görmemesi adına bir zorunluluktur.

Reel sektörün düşüncelerinin para politikasına yansıtılması önemli görülmektedir. Esasen reel sektörün Para Politikası Kurulunda temsil edilmesi öteden beri sürekli olarak talep edilen bir husus olagelmıştır. Bu çerçevede, Kanunda belirlenen nitelikleri taşıması kaydıyla, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğinin önereceği üç adaydan Cumhurbaşkanı tarafından seçilecek bir tanesinin Para Politikası Kurulu üyesi olarak atanması uygun olacaktır.

MADDE GEREKÇELERİ

Madde 1- Merkez Bankası başkanlarının beş yıl süreyle atanması, süresi dolmadan önce görevinden alınamaması, bir defaya mahsus olmak üzere tekrar atanabileceği hüküm altına alınmaktadır.

Madde 2- Reel sektörün de Para Politikası Kurulunda temsil edilmesini teminen Başkanın önereceği üye yerine, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğinin önereceği üç adaydan bir tanesinin Para Politikası Kurulu üyeliğine seçilmesi düzenlenmektedir.

Madde 3- Yürürlük maddesidir.

Madde 4- Yürütme maddesidir.

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI KANUNUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN TEKLİFİ

Madde 1- 1211 sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunun 25. Maddesine birinci fıkra olarak aşağıdaki hüküm eklenmiştir.

“Başkan (Guvernör) Banka Meclisinin teklifi üzerine Cumhurbaşkanı tarafından beş yıl süre için atanır. 27. Madde hükümleri saklı kalmak kaydıyla, süresinden önce görevden alınamaz. Bu sürenin sonunda bir defaya mahsus olmak üzere yeniden atanabilir.”

Madde 2- 1211 sayılı Kanunun 22/A maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Para Politikası Kurulu, Başkanın (Guvernör) başkanlığı altında, Başkan (Guvernör) Yardımcıları, Banka Meclisince üyeleri arasından seçilecek bir üye ve Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğince önerilecek üç aday içerisinde atanacak bir üyeden oluşur. Hazine ve Maliye Bakan Yardımcısı veya Bakanın belirleyeceği bir birim amiri toplantılara oy hakkı olmaksızın katılabilir. Başkanlık (Guvernörlük), Başkan (Guvernör) Yardımcılığı ve Banka Meclisi üyeliği görevi sona erenlerin Para Politikası Kurulu üyeliği de sona erer.

Madde 3- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 4- Bu Kanun hükümlerini Cumhurbaşkanı yürütür.